

Turvallisuustekniikan ja turvatarkastusvälineiden koulutuksen jalkauttaminen Rikosseuraamuslaitoksessa

Turvallisuusjohdon koulutusohjelma

Kehitysprojektin raportti

Antti Hamari

Rikosseuraamuslaitos, Rikosseuraamusalan koulutuskeskus

**Vantaa 2.5.2018 Aalto University Professional Development –
Aalto PRO**

Tiivistelmä

Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle ei ole aikaisemmin järjestetty keskitettyjä koulutuksia teknisten turvajärjestelmien ja turvatarkastusvälineiden osalta. Laitosten toisistaan poikkeavalla ja jopa vanhentuneella laitekannalla on varmasti vaikutuksensa. Koulutukset ovat jääneet yksittäisten laitosten ja perehdyttäjien vastuulle. Näyttäisi siltä, että henkilökunnan osaamisessa on näin ollen puutteita. Tavoitteenani oli parantaa ensisijaisesti laitosten henkilökunnan turvallisuutta, jolla olisi vaikutuksensa myös yhteiskunnan ja vankien turvallisuuteen. Kehitysprojektissa selvitettiin onko Rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa riittävästi perehdytetty ja koulutettu turvateknisten järjestelmien ja turvatarkastusvälineiden osalta ja onko kyseisenlaiselle koulutukselle tarvetta. Turvateknisten järjestelmien osalta tarvetta selvitettiin haastatteleamalla ja konsultoimalla Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusinsinööriä, joka on työtehtäviensä johdosta perehtynyt valtakunnalliseen tilanteeseen. Turvatarkastusvälineiden osalta tarvetta selvitettiin kvantitatiivisen eli määrällisen kyselytutkimuksen avulla, joka lähetettiin kaikkien vankiloiden turvallisuudesta vastaaville virkamiehille (n=26), joista jokainen vastasi kyselyyn. Kyselytutkimus tuotti arvokasta tietoa nykytilanteesta. Tässä kehitysprojektin raportissa aineistoa käsitellään vain koulutuksen tarpeen osalta. Turvatarkastusvälineiden koulutus pilotoitiin sekä tutkinto-opiskelijoille sekä täydennyskoulutuksena läpivalaisulaitetta työssään käyttäville virkamiehille eli vartijoille ja rikosseuraamusesimiehille. Huhtikuussa 2018 järjestetyn koulutuksen palautekyselyn (n=9) avulla selvitettiin henkilökunnan kokemuksia koulutuksesta ja sen tarpeesta. Kyselyn perusteella henkilökunta pitää turvatarkastuskoulutuksen järjestämistä onnistuneena ja tarpeellisena. Turvateknisten järjestelmien koulutus jalkauteaan tutkinto-opiskelijoille toukokuussa 2018 ja henkilökunnalle täydennyskoulutuksena 2019–2020.

Sisältö

2.1	Rikosseuraamuslaitos	2
2.2	Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset turvallisuutta ohjaavina toimenpiteinä	4
2.3	Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön koulutus.....	5
2.4	Vartijoiden valvontatehtävät rikosseuraamuslaitoksessa	6
2.5	Turvatekniset järjestelmät Rikosseuraamuslaitoksessa.....	6
2.6	Turvataarkastusvälineet Rikosseuraamuslaitoksessa	11
2.7	Koulutuksen suunnittelu Rikosseuraamuslaitoksessa	15
3.1	Tavoite.....	17
3.2	Kehitysprojektin perustelut	18
3.3	Tutkimusongelma.....	18
3.4	Tutkimuskysymykset	18
4.1	Turvateknisten järjestelmien koulutus	19
4.2	Hankkeen eteneminen	20
4.2.1	Tarvekartoitus, tason määrittäminen sekä suunnitteluvaiheet	20
4.2.2	Hankinta ja toteutusvaihe.....	21
4.2.3	Toteutus ja käyttöönotto.....	21
4.2.4	Opetuksen suunnittelu, osaamisvaatimukset	23
4.2.5	Turvateknisten järjestelmien opetuksen sisältö	24
5.1	Turvataarkastusvälineiden koulutus.....	26
5.2	Säteilyn käyttäjäkoulutus osana rikosseuraamusalan tutkintoa	26
5.2.1	Käyttäjien täydennyskoulutuksen osaamisvaatimukset	27
5.2.2	Käyttäjien täydennyskoulutuksen sisältö tutkinto-opiskelijoille:.....	27
5.3	Säteilyn täydennyskoulutus osana Rikosseuraamusalan täydennyskoulutusta.....	27
5.3.1	Käyttäjien täydennyskoulutuksen sisältö henkilöstölle täydennyskoulutuksen.....	28
5.3.2	Käyttäjien täydennyskoulutuksen toteutus täydennyskoulutuksena	29
5.3.3	Täydennyskoulutuksena järjestetyn koulutuksen palaute	29
5.4	Säteilyturvallisuuskartoitus kyselytutkimuksen avulla	31
6.1	Henkilökuntaa ei ole riittävästi perehdytetty ja koulutettu	34
6.2	Koulutuksen järjestämiselle on tarvetta	34
6.3	Esitys jatkotutkimukseksi.....	34
7.1	Kirjallisuuslähteet.....	35
7.2	Virallislähteet	36
7.3	Julkaisemattomat lähteet	37

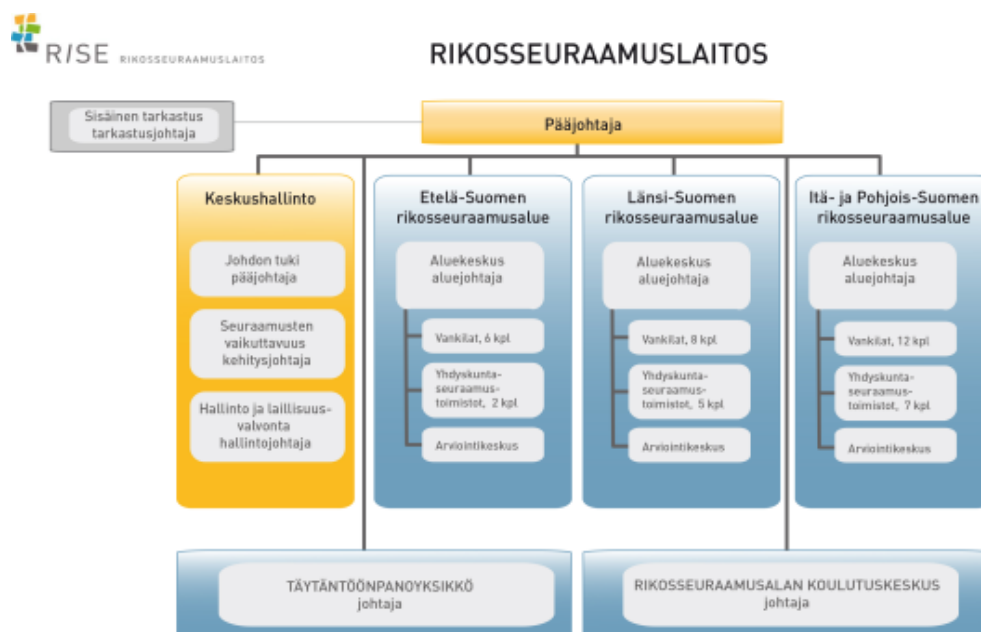
1 Johdanto

Käsittelen työssäni rikosseuraamuslaitoksen turvallisuutta, teknisten turvajärjestelmien ja turvatarkastusvälineiden sekä niiden koulutusten järjestämisen näkökulmasta. Teknisillä turvajärjestelmillä tarkoitetaan kameravalvontajärjestelmää, paloilmoitinjärjestelmää, rikosilmoitinjärjestelmää sekä päällekkäisyysjärjestelmää. Turvatarkastusvälineillä tarkoitetaan läpivalaisulaitteita, metalli-ilmaisinsirtejä ja käsimetalli-ilmaisimia. Laitosturvallisuus on varmasti aina ajankohtainen aihe, vankeus on pantava täytäntöön siten, että se on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle sekä vangeille. Aiheen ajankohtaisuutta lisää meneillään oleva Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjausten jalkauttaminen, joissa painotetaan henkilökunnan tehtävänkuvaa soveltuvaa turvallisuuskoulutuksen sekä laitteiden käyttäjäkoulutusten järjestämistä sekä laitteiden säännöllistä tarkastamista, huoltoa ja testaamista sekä niiden dokumentointia. Teknisten turvajärjestelmien ja turvatarkastusvälineiden voimassa ollut Hansel:n hankintasopimus päättyi syksyllä 2017 ja Rikosseuraamuslaitos järjestää itse kilpailutukset vuoden 2018 aikana. Läpivalaisulaitetta koskeva sääntely uudistuu ja uusi säteilylaki (HE 28/2018) on jätetty Eduskuntaan keväällä 2018. Uusi laki näyttäisi korostavan toiminnanharjoittajan vastuuta, omaehtoista laadunvalvontaa sekä turvallisuuskulttuuria. Kehitysprojektini keskittyy turvateknisten järjestelmien ja turvatarkastusvälineiden koulutuksen jalkauttamiseen Rikosseuraamusalalla. Tavoitteena parantaa sen kautta Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan turvallisuutta. Kehitysprojektin perusteella henkilökunnalle ei ole järjestetty riittävää perehdytystä ja koulutusta teknisten turvajärjestelmien eikä turvatarkastusvälineiden osalta, mutta koulutuksille koetaan tarvetta.

2 Toimintaympäristön kuvaus

Tässä luvussa avataan kehitysprojektin kannalta keskeinen toimintaympäristö Rikosseuraamuslaitos (RISE), henkilöstön koulutus, valvontahenkilökunnan tehtävät sekä rikosseuraamusalalla käytössä olevat tekniset turvajärjestelmät ja turvatarkastusvälineet sekä niiden nykytilanne.

2.1 Rikosseuraamuslaitos

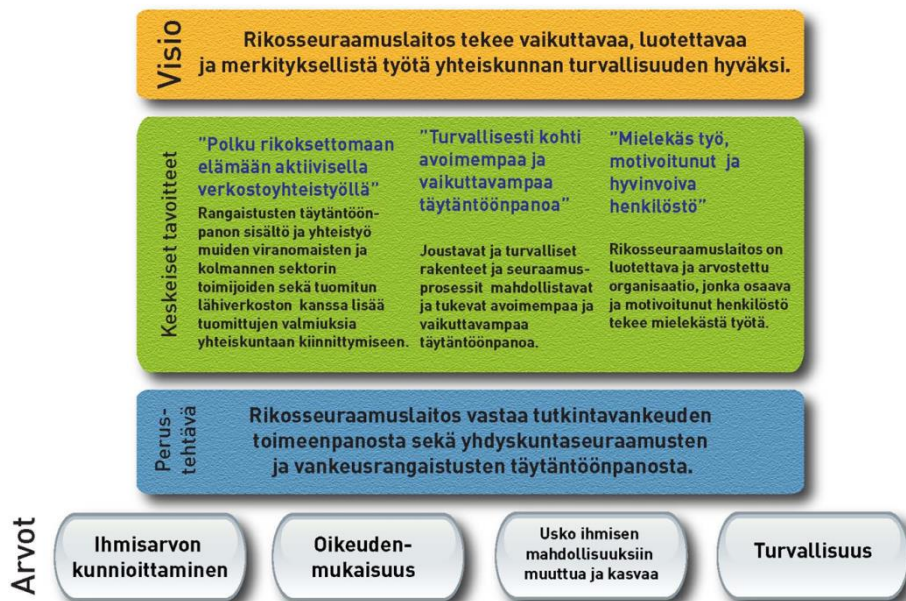
Kuva 1 Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio

Rikosseuraamuslaitos on oikeusministeriön alaisuudessa toimiva vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoviranomainen, jonka perustehtävänä on rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpano (laki rikosseuraamuslaitoksesta, 1 §). Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on huolehtia vankeuden täytäntöönpanon (vapauden menetys/rajoitus) sisällös-

tä sekä vankeus on pantava täytäntöön siten, että se on turvallista yhteiskunnalle henkilökunnalle sekä vangeille (Vankeuslaki 767/2005, 3 §).

Rikosseuraamuslaitos on käytännössä jaettu kolmeen maantieteelliseen alueeseen, joissa kaikissa on suurin piirtein saman verran asiakkaita, yhteensä 3 120 vankeusrangaistusta suorittavaa vankia ja 3 061 yhdyskuntaseuraamusasiakasta päivittäin. Toimipaikat voidaan tehtävän mukaan jakaa karkeasti kahteen; vankiloissa huolehditaan ehdottomista vankeusrangaistuksista, yhdyskuntaseuraamustoimistoissa vapaudessa suoritettavista rangaistuksista (yhdyskuntaseuraamukset ja ehdollisesti vapautuneet vankeusrangaistuksen suorittajat). Vankilat ovat joko suljettuja laitoksia tai avolaitoksia. Suomessa on yhteensä 26 vankilaa, joista suljettuja laitoksia on 15 ja avolaitoksia on 11. (Rikosseuraamuslaitos, 2017, s. 11, 21)

Rikosseuraamuslaitoksen asiakkaista 36 % on ensikertalaisia, joista noin 60 %:lla ensimmäinen kerta jää viimeiseksi. Kolmas osa uusijoista suorittaa vankeusrangaistustaan jo 3-7 kertaa. Kuitenkin yli 10 kertaa istuneita on vankiloissamme päivittäin yli 300 henkilöä. Suurimmalla osalla vangeista on taustallaan päär rikoksenaan pahoinpitely-(17 %), henki-(24 %) tai huumausainerikos (19 %). Vankien keski-ikä vuonna 2016 oli 37,7 vuotta. (Rikosseuraamuslaitos 2017, s. 15–16). Ulkomaalaisten vankien määrä on kasvanut 75 % viimeisen kymmen vuoden aikana nousten 17 %:n osuuteen kaikista vangeista. Naisvankeja kaikista vangeista on yhteensä 7 %. (Rikosseuraamuslaitos 2017, s. 15–17)

Kuva 2 Rikosseuraamuslaitoksen voimassa oleva strategia

Rikosseuraamuslaitos on yksi Suomen turvallisuustehtäviä hoitavista viranomaisista vaikkakin se näyttää jäävän pienemmälle huomiolle tai jopa unohdettavan erilaisissa keskusteluissa tai kansallisissa turvallisuusseminaareissa. Rikosseuraamuslaitoksen visiossa ja arvoissa turvallisuus on kuitenkin vahvasti läsnä. Myös perustehtävä nojaa keskeisesti kansallisesta ja kansalaisten turvallisuudesta huolehtimiseen omalta osaltaan.

Rikosseuraamuslaitoksessa työskentelee noin 2 900 henkilöä, joista noin puolet työskentelee valvonta ja ohjaustehtävissä. Henkilökunnan keski-ikä on noin 45 vuotta. Valvontatehtävissä työskentelevistä noin 20 % on naisia, mutta nykyisin entistä enemmän naiset ovat osallistuneet alan koulutukseen joten odotettavissa on naisten määrän suhteellista kasvua verrattuna miehiin. Muita tehtäviä ovat johto-, hallinto-, kuntoutus-, terveydenhuolto-, talous- ja kiinteistöhuolto-, työtoiminta-, arviointi-, täytäntöönpano-, ja yhdyskuntaseuraamukseen liittyvät tehtävät.

2.2 Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset turvallisuutta ohjaavina toimenpiteinä

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset valmistuivat työryhmän esityksenä vuonna 2015. Linjausten tarkoituksena on ohjata henkilökuntaa

ja yhtenäistää toimintamalleja turvallisuutta koskevien linjausten soveltamisessa, keskittyen laissa asetetun perustavoitteen mukaiseen toimintaan sisältyviin turvallisuuskysymyksiin. Turvallisuuslinjaukset osoittavat henkilöstölle Rikosseuraamuslaitoksen johdon tahtotilaa ja tulevaisuuden suuntaa turvallisuuden osalta. (Rikosseuraamuslaitos 2015, s. 4) Tämän kehitysprojektin kannalta merkittävimmät linjaukset koskevat turvallisuuskoulutusta sekä laitteiden huoltoa, ylläpitoa ja testaamista. Turvallisuuslinjausten mukaan koko henkilökunnalle tulisi järjestää vuosittain tehtävän kuvaan soveltuvaa turvallisuuskoulutusta (Rikosseuraamuslaitos 2015, s. 23). Lisäksi Laitteiden tarkastamisesta, kunnossapidosta ja huollosta sekä käyttäjien koulutuksista tulisi huolehtia. Kaikki turvalaitteet tulisi testata säännöllisesti ja testit, niiden tulokset, viat ja vikojen korjaukset tulisi kirjata. (Rikosseuraamuslaitos 2015, s. 25)

2.3 Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön koulutus

Rikosseuraamusalalla työllistyminen on hyvällä tasolla ja valvontatehtäviin työllistytään pääsääntöisesti suoraan Rikosseuraamusalan tutkinnon suoritettuaan. Rikosseuraamusalan tutkintokoulutusta ja ammattitaitoa, ylläpitävää täydennyskoulutusta, annetaan Rikosseuraamuslaitokseen kuuluvassa Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa (RSKK) Vantaan Tikkurilassa. Koulutuskeskuksen yhteydessä toimii myös yleisölle avoin Kriminologinen kirjasto sekä koulutettaville tarkoitettu 52 paikkainen kurssihotelli. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus on perustettu 1976 ja sen palveluksessa työskentelee 25 henkilöä, joista 13 toimii opetustehtävissä. Rikosseuraamusalan koulutus on aloitettu jo Suomen senaatin päätöksellä vuonna 1880, jolloin perustettiin vartijakoulu Turun rangaistusvankilaan. Tuolloin vuoden koulutukseen osallistui vuosittain kymmenen henkilöä. Opiskelija määrät ja koulutuksen kesto ovat vuosikymmenien aikana vaihdelleet tarpeen mukaan, mutta tällä hetkellä 16 kuukauden mittaisen (90 op) koulutuksen aloittaa vuosittain 36 henkilöä, joista seuraavat aloittavat syyskuussa 2017. Työssäoppimista koulutukseen sisältyy yhteensä 9 kuukautta, kolmessa eri jaksossa. (Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, opetussuunnitelma 2018–2019).

Rikosseuraamusalan tutkinto koostuu kolmesta keskeisestä opintokokonaisuudesta, joita ovat kuntoutus ja ohjaus, turvallisuus ja valvonta sekä laillisuus ja eettisyys (yhteensä 70 op). Näiden lisäksi opiskelijat opiskelevat

mm. englanninkieltä (5 op), tekevät opinnäytetyön (5 op) sekä valitsevat valinnaisia opintoja (5 op). Turvallisuuden näkökulmasta keskeisimpiä opintopaketteja ovat vartijan ja ohjaajan turvallisuuden ja valvonnan tehtävät (10 op), itsepuolustus ja voimakeinojen käyttö (5 op) sekä erityistilanteiden hallinta (10 op). (Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, opetussuunnitelma 2018–2019).

Rikosseuraamusalan tutkinnon opetussuunnitelman uudistustyö on saatu valmiiksi keväällä 2018. Uuden opetussuunnitelman mukainen toteutus alkaa syyskuussa 2018 saapuvien opiskelijoiden opetuksessa.

2.4 Vartijoiden valvontatehtävät rikosseuraamuslaitoksessa

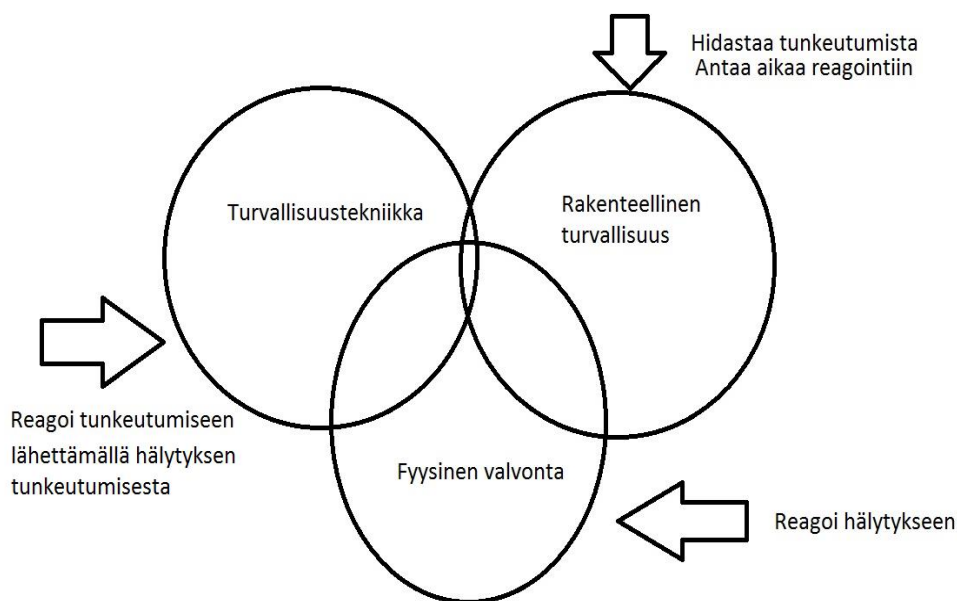
Vartijan tehtävänä on 1) huolehtia yhteiskunnan, henkilökunnan ja vankien turvallisuudesta 2) valvoa ja opastaa rangaistukseen tuomittuja sekä 3) tukea vankeja rikoksettomaan elämään vapautumisen jälkeen. Vartijat käyttävät työvälineinään vankituntemustaan, vuorovaikutustaitojaan ja omaa persoonallisuuttaan. Lisäksi tulee myös hallita voimakeinojen käyttöä. Käytännön tehtävinä vartijat vastaanottavat vangit laitokseen ja perehdyttävät heidät sekä neuvovat, valvovat ja ohjaavat asunto-osastolla olevia vankeja. Suljetuissa vankiloissa vartijat kuljettavat vankeja laitoksen ulkopuolelle mm. oikeusistuimiin, sairaalaan ja tarvittaessa toimivat saattajana poistumisluvilla esimerkiksi lähiomaisten hautajaisiin tai häihin. Vankiloissa vartijat tarkastavat päivittäin vangit, heidän käytössään olevat tilat sekä asunto-osastot ja työpisteet. Vartijat osallistuvat myös toiminnan ohjaamiseen työverstailla ja vankien vapaa-aikana sekä tukevat yhteydenpitoa vangin läheisiin. (Rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän kehittämistä pohtineen työryhmän raportti, 2011 ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, opetussuunnitelma 2018–2019)

Edellä mainittujen tehtävien lisäksi vartijoille kuuluvat myös muut vartiointi- ja valvontatehtävät, esimerkiksi valvomotehtävät, joissa vartijat valvovat vankilaa ja sen aluetta turvateknisin laittein.

2.5 Turvatekniset järjestelmät Rikosseuraamuslaitoksessa

Kameravalvontajärjestelmät ja muut turvatekniset järjestelmät ovat kehittyneet huomattavasti viimeisten vuosien aikana, mm. kameravalvontajärjes-

telmissä on siirrytty analogisista järjestelmistä verkkopohjaisiin ratkaisuihin ja niiden käyttöala on laajentunut rikoksen ennalta ehkäisystä ja selvittämisestä esimerkiksi rekisterintunnistamiseen ajoporteilla ja asiakasvirran laskemiseen. (Kameravalvontaopas, s. 5, 6). Suomessa ei kuitenkaan ole kameravalvontaa tai muita turvajärjestelmiä koskevia erityislakeja vaan niiden sääntelyssä on keskitytty ei-toivottujen toimintojen sanktioimiseen ja tiettyjen toimintojen (esim. henkilötietojen käsittelyyn) liittyvien velvoitteiden sääntelyyn. Toiminnan hyväksyttävyyttä arvioitaessa keskitytään aina suorittajan, paikan ja tarkoituksen arviointiin. (Kameravalvontaopas, s. 5)

Kuva 3 Kuva turvallisuustekniikan, rakenteellisen suojauksen ja fyysisen valvonnan tehtävistä.

Rakenteellisen turvallisuuden (lukitus, muurit, ikkunat, kalterit, ovet, aidat, portit jne.) tehtävänä on hidastaa tunkeutumista. (ks. Rakenteellinen murto-suojausohje I, II ja III, 2017) Turvallisuustekniikan tehtävänä on havaita kohteeseen tunkeutuminen (vankilassa myös luvaton poistuminen), siellä liikkuminen tai suojata yksittäistä kohdetta (kuten päällekkäisyjärjestelmä työntekijää) lähettämällä hälytys fyysiselle valvonnalle (vartija), jonka tehtävänä on reagoida turvallisuuspoikkeamaan mahdollisimman nopeasti. (ks. Murtohälytysjärjestelmät ja palvelut, 2017 s. 3)

Kohteen suojaus perustuu aina riskienarviointiin, joka perusteella valitaan tarvittava suojaustaso niin rakenteellisen kuin teknisenkin turvallisuuden osalta. (ks. Kohteen murtoriskien arviointi ja suojaustason valinta, 2017). Rikosseuraamuslaitos on luokitellut vankilat suojaustasoihin: suljetut vanki-

lat (S2 ja S1) sekä avovankilat (A2 ja A1). Eri tasojen turvateknisten järjestelmien teknisessä suunnittelussa sovelletaan RISE:n sähkötekniisten tietojärjestelmien suunnittelu- ja toteutusohjeistusta.

Keskeisimpiä rikosseuraamusalalla käytössä olevia turvateknisiä järjestelmiä ovat kameravalvontajärjestelmä, paloilmoitinjärjestelmä, päällekkäusjärjestelmä sekä kehävalvontajärjestelmä, joka nykyisin on toteutettavissa mm. rikosilmoitinjärjestelmän avulla. Lisäksi vankilan keskeisiin järjestelmiin kuuluu myös sellipuhelinjärjestelmä (IP-puhelinjärjestelmä).

Turvateknisten järjestelmien taso vaihtelee suuresti vankiloittain. Osassa vankiloista kameravalvontajärjestelmä on laajempaa, hyvälaatuista ja tallentavaa kuvaa tuottava järjestelmä. Kun taas toisaalla on suppeampaa ja vanhentuneella laitekannalla olevaa, sumeaa kuvaa tuottava järjestelmä. (Junninen, 2008, s. 60, 92) Laitteistojen kirjavuus ja laatuerot ovat aiheuttaneet yleisestikin huolia järjestelmien käyttäjille (Kameravalvontaopas, s. 5).

Myös päällekkäusjärjestelmän osalta laitteisto vaihtelee vankiloittain uusimmista järjestelmistä kiinteine potkupainikkeineen ja mukana kannettavine vastaanottimineen aina pelkkiin viestintävälineillä toteutettaviin järjestelyihin. Järjestelmistä huolimatta osa henkilökunnasta ei omasta halusta pidä henkilökohtaista hälytintä mukana työtehtävissä. (Junninen 2008, s. 60–61)

Pääsääntöisesti rikosilmoitinjärjestelmää käytetään vankiloissa yöaikaan tapahtuvaan valvontaan fyysisen valvonnan apuvälineenä. Monessa vankilassa on toteutettu kehävalvonta maahan kaivetun koaksiaalimaakaapelin avulla, joka reagoi sähkömagneettisessa kentässä tapahtuviin muutoksiin. Tästä tekniikasta ollaan luopumassa. Tätä tekniikkaa on osittain jo korvattu laser-ilmaisimin, joista tulee hyvin vähän ns. erheellisiä hälytyksiä ja tekniikkakin on monella toimijalla jo halussa. (Pakarinen 2017).

Palohälytystilanteissa hälytykset on ohjeistettu vankiloissa menemään suoraan viiveettä pelastusviranomaisille ja vankilan valvomoihin ja näytöllisiin kannettaviin hälyttimiin. (Pakarinen 2017). Kaluston kunto, harjoitusten pitäminen ja laitteiston testaaminen vaihtelevat laitoksittain. (Junninen 2008 s. 64–65). Kuitenkin yleisimmät paloturvallisuusriskit näyttäisivät olevan tahallaan sytytetyt sellipalot sekä työtoiminnoissa käytössä olevien laitteiden ylikuumentuminen. Paloturvallisuusriskit näyttäisi olevan myös avolaitosten suurimpia ongelmia (Junninen 2008, s. 77, Pakarinen 2017).

Myös turvateknisten järjestelmien huolto on ollut vaihtelevaa laitoksittain. Osassa laitoksissa järjestelmät on huollettu säännöllisesti, toisissa taas järjestelmiä ei huolleta tai ne ovat olleet pitkään rikki. (Junninen 2008 s. 61) Pakarisen mukaan osassa laitoksissa on ajauduttu vanhentuneiden järjestelmien osalta huollon sijasta korjaustoimintaan, joten RISE:n turvateknisten järjestelmien meneillään oleva kilpailutus toteutetaan kentältä syntyneen tarpeen täyttämiseksi ja olemassa olevien järjestelmien nykyaikaistamiseksi (Pakarinen 2017).

Henkilökunnan turvallisuuskoulutuksien järjestäminen vaihtelee laitoksittain ja turvallisuuskoulutuksiin osallistumisissa on vaihtelua myös henkilökunnan välillä myös laitoksen sisäisesti, syinä voi olla myös henkilökohtainen motivaatio (Junninen 2008, s. 98). Henkilökunnasta ainakin osa kokee tarvitsevansa turvallisuuskoulutusta (Junninen 2008, s. 77). Yhtenä turvallisuustoiminnoissa esiintyvistä keskeisimmistä puutteista liittyykin henkilöstön sitouttamiseen ja siinä epäonnistumiseen. Kerkon mukaan syinä voivat olla ettei koulutusta, tiedotusta, henkilöstön osallistumista suunnitteluun ja päätöksentekoon ei ole onnistuttu järjestämään riittävän tehokkaasti ja pitkäjänteisesti. Toisaalta turvallisuus voidaan nähdä myös vain tietyille henkilöille kuuluvaksi työksi, eikä nähdä turvallisuutta koko organisaation asiana. (Kerko 2001, s. 23, 32–33).

Tällä hetkellä Rikosseuraamuslaitoksella ei ole aina riittävästi osaavaa henkilöstöä (perusosaaminen) valvomotehtäviin, koska järjestelmällistä ja kohdennettua koulutusta ei ole ollut tarjolla kokelaille eikä henkilökunnalle. Tämä aiheuttaa turvallisuusriskin, jos suurella osalla valvontahenkilöstöstä ei ole perusosaamista/-ymmärrystä turvallisuusteknisistä järjestelmien käytöstä, niiden toimintaperiaatteista eikä teknisistä mahdollisuuksista. Ilman turvallisuusosaamista, teknisten järjestelmien osalta, ei pystytä vastaamaan/reagoimaan muuttuviin riskeihin, hyödyntämään järjestelmien ominaisuuksia eikä toteuttamaan valvontaa riittäväällä tasolla. (Pakarinen 2017).

Myös RSKK:n palautteissa on noussut esille, ettei koulutustarjonta vastaa täysin työelämän tarpeita, joka on ymmärrettävää kun laitteita ei tällä hetkellä ole eikä koulutusta pystytä järjestämään. Jatkuvalla valvontahenkilöstön kouluttamisella (täydennyskoulutus RSKK:ssa) pystyttäisiin vastaamaan teknisten järjestelmien kehityksen tuomiin muutoksiin osaamistarpeessa. Uudet työntekijät ja rikosseuraamusalan tutkinto suorittavat kokelaat tulisi

kouluttaa käyttämään työssään tarvitsemaansa laitteita ja järjestelmiä, jotta he osaisivat toimia häiriö- ja ongelmatilanteissa. Aikaisemmin turvajärjestelmät hankittiin vankilakohtaisesti erikseen kilpailuttamalla. Tämä johti sekavaan järjestelmien kirjoon, jota ei kyetty hallinnoimaan puhumattakaan ylläpitävän koulutuksen antamisesta. Viime vuosina laitokset ovat voineet hankkia yhtenäisiä järjestelmiä Hansel -sopimusten avulla mm. IP -pohjaisia kameravalvontajärjestelmiä. Laitosturvallisuuden näkökulmasta on ollut ongelmallista, ettei keskitettyä koulutusta ole kyetty järjestämään. Koulutusta on annettu ainoastaan laitoksissa vastaanottotarkastuksen yhteydessä, pikaisesti muutamille henkilölle. (Pakarinen 2017)

Teknisten turvajärjestelmien yhdenmukaistumisen johdosta tilanne on muuttunut ja RSKK pystyy toteuttamaan yhtenäisille järjestelmille kustannustehokasta koulutusta, koska vankiloiden hankintatavat ovat yhtenäistyneet ja koulutuskeskuskin käyttää näitä sopimuksia. (Pakarinen 2017) Tällä hetkellä mahdolliset ylläpitokoulutukset annetaan siis ulkopuolisissa tiloissa, jotka eivät välttämättä ole tarkoituksen mukaisia ja koulutukset kohdistuvat pieniin ryhmiin tai yksittäisiin henkilöihin. Yksittäisten henkilöiden kouluttamisen lisäksi (esim. laite- ja järjestelmäkoulutukset) koulutusten keskittäminen RSKK:lle mahdollistaa myös kokonaisten ryhmien koulutukset, esimerkiksi valvomohenkilöstö ryhmien koulutukset. Tästä syntyisi myös suuret säästöt koulutuskustannuksissa.

Osassa laitoksissa on jo siirrytty ja lähitulevaisuudessa lopuissakin laitoksissa siirrytään yhtenäisiin turvateknisiin järjestelmiin, ensimmäisenä kameravalvontajärjestelmän osalta. Toivottavaa se olisi myös paloilmoittimen osalta, mutta järjestelmähankinnat tulevat kiinteistön omistajataholta, jolla saattaa olla erilaiset intressit hankintoihin kuin RISE:llä. (Pakarinen 2017) Kameravalvontajärjestelmä on keskeisin osa valvomotyöskentelyä. Paloilmoitinjärjestelmän kouluttamista puoltavat vuosittain tapahtuvat vähintään kuusi (6) sellipaloa + muut palot (Pakarinen 2017). Päällekarkausjärjestelmän kouluttaminen on ensisijaisessa asemassa henkilökunnan turvallisuuden näkökulmasta. Rikosilmoitinjärjestelmä on korvannut erilliset kehävalvontajärjestelmät (vuotavat kaapelit alueen ulkorajoilla) toimivimmilla ilmaisimilla. Eri järjestelmät voidaan nykyisin integroida keskenään, jolloin voidaan antaa mm. herätteitä kameravalvontajärjestelmän kameroille tai vaikkapa palohälytys suoraan henkilöiden mukana pitämään päällekarkausjärjestelmän vastaanottimeen. Rikosilmoitinjärjestelmän ja paloilmaisinjärjestel-

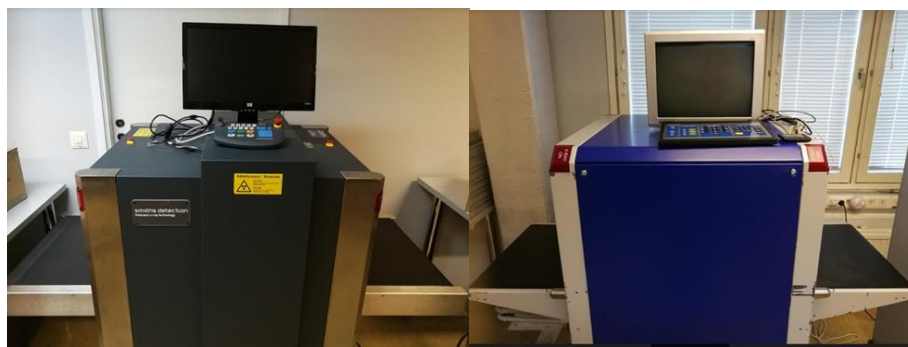
män erilaisten ilmaisimien kouluttaminen RISE:n henkilökunnalle on tärkeä osa henkilöstöturvallisuutta.

Rikosseuraamusalan toimipisteissä teknisten turvallisuusjärjestelmien lisääminen tai laajentaminen (teknistyminen) aiheuttaa myös laajempaa keskustelua sen vaikutuksista. Ainakin jos sillä on vaikutusta lähityön määrälliseen vähenemiseen, joka vankien mielestä aiheutuisi rangaistusta suorittaville henkilöille rangaistuksen eristävyyttä ja laitostumista. (Junninen 2008 s. 116). Toisaalta teknistymisen ja teknisen valvonnan tehostamisen ja keskittämisen kautta voi myös päinvastoin vapautua resursseja laitoksissa tehtävään lähityöhön.

2.6 Turvatarkastusvälineet Rikosseuraamuslaitoksessa

Turvatarkastusvälineillä tässä yhteydessä tarkoitetaan läpivalaisulaitetta, metalli-ilmaisimiporotteja ja käsimetalli-ilmaisimia.

Vankiloissa läpivalaisulaitteita käytetään vastaanotto-osastoilla vankientavaroiden läpivalaisuun sekä postilähetysten tarkastamiseen.

Kuva 4 Kahden eri laitetoimittajan läpivalaisulaitteita

Läpivalaisulaitteen käyttöön tarvitaan Säteilyturvakeskuksen (STUK) myöntämä turvallisuuslupa, koska laite tuottaa toimiessaan röntgensäteilyä (Säteilylaki 16 §). Säteilytoiminnan turvallisuudesta vastaa säteilylain mukaan säteilytoiminnan harjoittaja. (ks. Säteilylaki 4 luku). Vankiloissa säteilyturvallisuusluvut ovat laitospkohtaisia ja jokaisella on oltava nimettynä säteilytoiminnan käytön turvallisuudesta vastaava johtaja, jonka tehtävänä on huolehtia säteilytoiminnan turvallisuudesta (Säteilylaki 18§). Lisäksi keskeisenä osana omaehtoista varautumista jokaisen laitoksen tulisi kouluttaa ja nimetä myös vastaavan johtajan sijainen, joka voisi toimia vastaavana johtajana kun itse vastaava johtaja ei ole tavoitettavissa (loma, sairausloma, vuorotte-

luvapaa jne.) tai myös niissä tilanteissa kun vastaava johtaja ei enää syystä tai toisesta työskentele kyseisessä laitoksessa (vaihtaa työpaikkaa, kuolee jne.)

Toisin kuin turvateknisissä järjestelmissä tai metalli-ilmaisimissa, läpivalaisulaitteen vastaaville johtajille ja käyttäjille on asetettu koulutusvelvollisuus.

”Toiminnan harjoittaja on velvollinen järjestämään toiminnan laadun ja laajuuden mukaan suunniteltua koulutusta säteilylähteiden käyttöön osallistuville henkilöille” (Säteilylaki 14 a §)

”Toiminnan harjoittaja vastaa siitä, että säteilyn käyttöorganisaatiossa toimivilla ja muilla säteilyn käyttöön osallistuvilla työntekijöillä on vaadittu pätevyys ja he ovat saaneet tarvittavan säteilysuojelukoulutuksen ja opastuksen tehtäviinsä” (ST-ohje 1.8)

Vankilaympäristössä toimivan vastaavan johtajan koulutusvaatimus on vähintään 15 tuntia (avolähteiden tai umpilähteiden ja röntgenlaitteiden käyttöteollisuudessa) ja tämän lisäksi viiden (5) vuoden jaksoissa suoritettava vähintään kymmenen (10) tuntia kertauskoulutusta. Vastaavasti läpivalaisulaitetta käyttävien henkilöiden on suoritettava säteilysuojelukoulutusta viiden (5) vuoden jaksoissa vähintään viisi (5) tuntia. (ST-ohje 1.8)

Kuva 5 Metalli-ilmaisinpotteja

Metalli-ilmaisinpotteja ja käsimetalli-ilmaisimia käytetään vankeuslain mukaisiin turvatarkastuksiin eripuolilla vankilaa; asunto-osastoilla, päivystyksessä sekä poliklinikoille, hallintoon, ruokalaan, työtoimintoihin, kirjastoihin, opinto- ja liikuntatiloihin johtavilla käytävillä sekä vankila-alueelle saapuvien, esimerkiksi tapaajien tarkastamiseen.

Vangin tarkastaminen perustuu vankeuslain säännökseen turvatarkastuksesta: ”Vanki saadaan vankilassa, sen alueella ja kuljetuksen aikana tarkastaa turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi (vangin turvatarkastus). Vangin turvatarkastuksessa voidaan metallinilmaisinta, muuta teknistä laitetta tai koulutettua koiraä käyttäen, vaatteita tunnustelemalla taikka muulla vastaavalla tavalla tarkastaa vanki sen varmistamiseksi, ettei vangilla ole mukanaan esinettä tai ainetta.” (Vankeuslaki 16 luku 3 §). Muita henkilöön kohdistuvia tarkastuksen muotoja ovat henkilöntarkastus, henkilönkatsastus sekä tulotarkastus (Vankeuslaki §, §, ks. Myhrberg 2016, s. 55–56, 146–151)

Muut vankila-alueella olevat henkilöt saadaan tarkastaa vankeuslain 17 luvun 2 §:n perusteella: ”Henkilö voidaan tarkastaa vankilassa ja sen alueella turvallisuuden ylläpitämiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi (turvatarkastus). Turvatarkastuksessa voidaan metallinilmaisinta, muuta teknistä laitetta tai koulutettua koiraa käyttäen, vaatteita tunnustelemalla taikka muulla vastaavalla tavalla tarkastaa vankilaan saapuva taikka vankilassa tai sen alueella oleva henkilö, hänen mukanaan olevat tavarat ja hänen käyttämänsä, vankilan alueella oleva kulkuneuvo sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole mukanaan esinettä tai ainetta..” (Vankeuslaki 17 luku 2 §, ks. Myhrberg 2016, s. 157–158)

Turvatarkastusvälineet (läpivalaisulaite ja metalli-ilmaisinosat) on hankittu laitoksiin kuten turvatekniset järjestelmätkin vuosien varrella eri toimittajilta. Kuitenkin läpivalaisulaitteiden laitetoimittajia on ollut vain kaksi, joista toinen on voittanut viimeiset kolme Hansel:n suorittamaa kilpailutusta. Hansel –sopimus umpeutui syyskuussa 2017 eikä Hansel enää kilpailuta läpivalaisulaitteita tai metalli-ilmaisimia, joten RISE tulee käynnistämään oman kilpailutuksen syksyllä 2018. Toisin kuin turvateknisissä järjestelmissä läpivalaisulaitteiden ja metalli-ilmaisimien toiminnot ja toimintaperiaatteet ovat laitetoimittajista riippumatta hyvin samanlaisia, joten olemassa olevien laitteistojen kannaltakin keskitetty kouluttaminen on mahdollista. Suurimpina ongelmina laitosturvallisuuden näkökulmasta ovat vanheneva laitekanta ja tiukat säteilyturvallisuuslainsäädännön ja valvovan viranomaisen tuomat velvoitteet toiminnan harjoittajalle. Ongelmia syntyi kun aikaisemmin laitetoimittajalla tai läpivalaisulaitteen myyjällä ei ollut velvollisuutta selvittää laitteen ostajan tietoisuutta turvallisuusluvasta, vastaavan johtajan nimeämisestä ja säteilyturvallisuudesta huolehtimisesta tai tarvittavista koulutuksista. Näin ollen turvallisuuslupien hankinta ja säteilyturvallisuuksääntelystä ja – määräyksistä huolehtiminen sekä koulutusten järjestäminen on jäänyt yksittäisen laitosten vastuulle ilman keskushallinnon tai alueellista tukea tai valvontaa. Kyseiset asiat ovat saattaneet jäädä toissijaisiksi myös niissä tilanteissa missä läpivalaisulaitteet on ostettu käytettynä. Uusi säteilylaki (28/2018) tulee muuttamaan tilannetta parempaan suuntaan asettamalla velvoitteita sekä myyjälle että toiminnan harjoittajalle.

2.7 Koulutuksen suunnittelu Rikosseuraamuslaitoksessa

Kokemukseni mukaan opintojakson suunnittelu koostuu käytännössä seuraavista vaiheista:

1. ideointi ja suunnittelu
2. tausta- ja tarveselvitykset
3. osaamistavoitteiden määrittely ja asettaminen
4. koulutuksen sisällöllinen suunnittelu ja opetusmenetelmien valinta
5. koulutuksen toteuttaminen (pilotointi)
6. palautteen kerääminen ja opintojakson itsearviointi
7. opintojakson arviointi ja kehittäminen
8. koulutuksen toteuttaminen
9. uudestaan toistuvasti vaiheet 6, 7, 8..

Ensimmäisessä vaiheessa uutta opintojaksoa ideoidessa ja suunniteltaessa katsotaan järjestettävää tutkintokoulutusta kokonaisuutena ja pyritään löytämään sellaisia elementtejä, joita ei vielä sisälly nykyiseen kokonaisuuteen (tässä tapauksessa rikosseuraamusalan tutkintoon). Toisessa vaiheessa ideoinnin ja suunnittelun pohjalta syntynyt ajatusta lähdetään jatkojalostamaan tausta- ja tarveselvityksellä, selvittämällä onko kyseiselle opintojaksolle tai osaamiselle työelämän tarvetta. Tämä vaihe on tärkeässä roolissa varsinkin oppilaitokselle, joka tuottaa koulutusta omalle henkilökunnalle kuten rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskus. Kolmannessa vaiheessa asetetaan opintojakson osaamistavoitteet, jotka kuvaavat opintojakson tavoitetta osallistujan tavoiteltuna oppimistuloksena eli mitä osallistujan (rikosseuraamusalan työntekijän) odotetaan osaavan tai tietävän opintojakson suoritettuaan. Tavoitteiden määrittelyn voidaan nähdä olevan myös prosessin ensimmäinen vaihe ja niiden tehtävänä ohjata opintojakson suunnittelun kulkua. Toisena lähtökohtana opintojakson suunnittelua ohjaa opetussuunnitelmassa määritetty tuntimäärä, joka ohjaa opetus- ja työskentelymuotojen valintaa. (Hyppönen & Linden 2009, s. 11–12). Koulutuksen sisällöllinen suunnittelu, opetusmenetelmien ja työskentelymuotojen valinta on keskeisessä asemassa vaikuttamassa siihen, miten opiskelijat opiskelevat ja millaisia oppimistuloksia he saavuttavat (Hyppönen & Linden 2009, s. 9). Opetus- ja arviointimenetelmät on rakennettava toisiaan täydentäviksi yhdessä osaamistavoitteiden kanssa. (Hyppönen & Linden 2009, 11). Opetuskäytännöillä katsotaan olevan suuri vaikutus opiskelijoiden sitouttamiseen aktiiviseen opiske-

luun ja vuorovaikutuksellinen opetus edistääkin opiskelijoiden syvällistä oppimista. Työskentelymuotoja ovat itsenäinen työskentely, kontakti- eli lähiopetus, ryhmätyöskentely, työympäristössä tapahtuva työskentely ja yksilöohjaus. (Hyppönen & Linden 2009, s. 16–18). Koulutuksen toteuttamisen jälkeen keskeisessä asemassa on palautteen kerääminen ja opintojakson arviointi. Tässä vaiheessa saadaan arvokasta tietoa opetuksen kehittämisen pohjaksi sen heikkouksista ja vahvuuksista. Täten opintojaksoa saadaan mahdollisesti kehitettyä vastaamaan entistä paremmin osaamistavoitteiden saavuttamista. (Hyppönen & Linden 2009, s. 9. Kuittinen 1994, s. 10.)

3 Kehitysprojektin tavoite, tutkimusongelma ja kysymysten asettelu

3.1 Tavoite

Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksessa ei ole aikaisemmin järjestetty keskitettyjä koulutuksia koskien teknisiä turvallisuusjärjestelmiä tai turvatarkastusvälineitä eli läpivalaisulaitteita tai metalli-ilmaisinsporotteja. Ainoastaan käsimetalli-ilmaisimien käyttökoulutus on annettu rikosseuraamusalan tutkinnon suorittajille. Muiden osalta kouluttaminen on jäänyt yksittäisten työpaikkojen / perehdyttäjien varaan työssäoppimisjaksoilla, muiden työtehtävien ohessa. Kehitysprojektin tavoitteena oli parantaa Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan turvallisuutta aloittamalla keskitetty ja kohdennettu koulutus kyseisten järjestelmien ja laitteiden osalta Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen toimesta.

Yhtenä osana hanketta toteutettiin teknisten turvallisuusjärjestelmien hankinnat Rikosseuraamusalan koulutuskeskukseen, rakentaa simuloitu valvomo RSKK:n tiloihin sekä jalkauttaa teknisten turvajärjestelmien koulutus niin Rikosseuraamusalan tutkintoon kuin henkilökunnan täydennyskoulutuksiin simuloitussa oppimisympäristössä. Laitteet/järjestelmät ovat samat mitkä osassa laitoksissa on käytössä ja muissa tulevat olemaan käytössä.

Hankkeen toisena päämääränä oli jalkauttaa turvatarkastusvälineiden koulutus Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle. Keskeisimpänä toteuttaa oikealle kohderyhmälle suunnattua läpivalaisukoulutusta, joka täyttäisi myös sitä koskevan sääntelyn ja viranomaismääräysten vaatimukset. Turvatarkastusvälineiden täydennyskoulutuksen osalta hanke sisälsi tausta- ja tarveselvityksen, joka toteutettiin kaikkien laitosten turvallisuudesta vastaaville kyselytutkimuksen avulla. Vastausprosentti oli 100 (n=26). Kyselytutkimus lähetettiin tammikuussa 2018 ja vastausaikaa oli helmikuun 2018 puoliväliin asti.

3.2 Kehitysprojektin perustelut

3.3 Tutkimusongelma

Kehitysprojektissani keskityin selvittämään turvateknisten järjestelmien ja turvatarkastusvälineiden (itse laitteiston ja niiden käytön) nykytilaa sekä niihin liittyvää koulutuksen tarvetta. Tavoitteena oli vastata mahdolliseen koulutustarpeeseen Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan ja nimenomaan tehtäväkohtaisella keskitetyllä koulutuksella.

3.4 Tutkimuskysymykset

Kehitysprojektini tutkimuskysymyksetni ovat:

- Onko rikosseuraamuslaitoksen henkilökuntaa riittävästi perehdytetty ja koulutettu turvateknisten järjestelmien ja turvatarkastusvälineiden käyttöön?
- Onko koulutuksen järjestämiselle tarvetta?

4 Turvatekniset järjestelmät

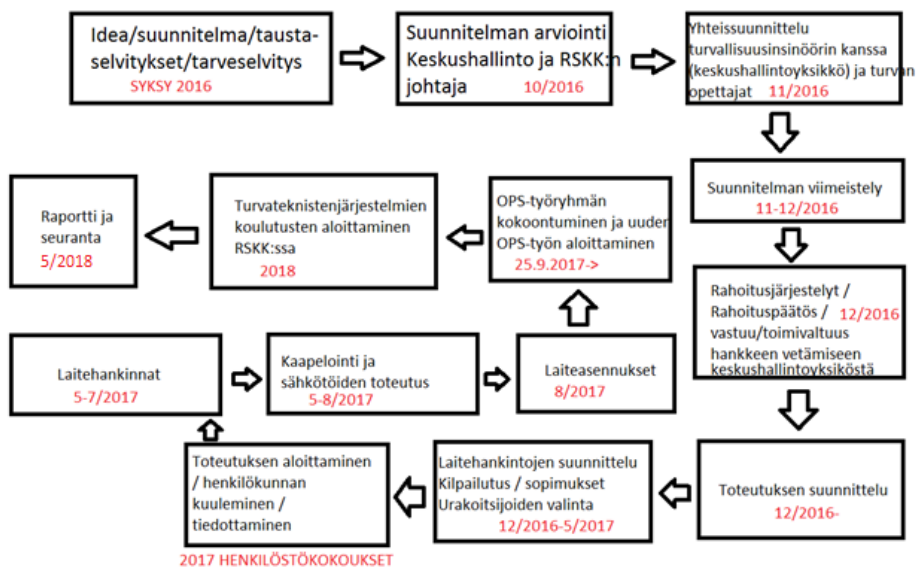
4.1 Turvateknisten järjestelmien koulutus

Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksessa ei ole aikaisemmin järjestetty keskitettyjä ja tasalaatuisia koulutuksia koskien teknisiä turvallisuusjärjestelmiä. Niiden kouluttaminen on jäänyt yksittäisten laitosten tai perehdyttäjien varaan työssäoppimisjaksoilla, muiden työtehtävien ohessa. Kehitysprojektin tavoitteena oli aloittaa kyseisten koulutusten järjestäminen keskitetysti Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa.

Hankkeessa toteutettiin teknisten turvallisuusjärjestelmien hankinnat Rikosseuraamusalan koulutuskeskukseen (RSKK), rakentaa simuloitu valvomo RSKK:n tiloihin (valvomo, mikä vastaa vankiloiden valvomoa) sekä jalkauttaa teknisten turvallisuusjärjestelmien koulutus niin Rikosseuraamusalan tutkintoon kuin henkilökunnan täydennyskoulutuksiin. Laitehankinnat koulutustiloihin oli perusteltua, koska Rikosseuraamuslaitos on käynnistänyt kilpailutuksen, jonka johdosta järjestelmät yhtenäistetään ja kaikkiin laitoksiin tullaan jatkossa hankkimaan laitteet mahdollisesti yhdeltä toimittajalta, jonka tuotteet ovat hyvin yleisiä markkinoilta saatavia tuotteita ja markkinat ovat maksaneet tuotekehityksen. Hankitut järjestelmät ja laitteet ovat samat mitkä osassa laitoksissa on jo käytössä ja muissa tulevat olemaan käytössä. Lisäksi Helsingin vankilasta saatiin hankittua käytössä olleita sellipuhelimia sellipuhelinjärjestelmän toteuttamiseksi RSKK:lle.

Simuloituun valvomoon ja RSKK:n tiloihin hankittiin koulutuskäyttöön kameravalvonta-, päällekkarkaus-, paloilmoitin-, sekä rikosilmoitinjärjestelmät. Lisäksi olemassa olevaa sellipuhelinjärjestelmää laajennettiin Helsingin vankilasta saaduilla laitteistoilla.

4.2 Hankkeen eteneminen

Kuva 6 Hankkeen vaiheet

4.2.1 Tarvekartoitus, tason määrittämisvaihe sekä suunnitteluvaiheet

Tarve- ja taustaselvitykset sekä järjestelmän tason määrittämisvaihe toteutettiin yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusinsinööri Ari Pakarisen kanssa, jolla on virkatehtävän tuoma tuntemus Rikosseuraamuslaitoksen teknisen turvallisuuden kehityksestä ja nykytilasta. Tämän vaiheen päätarkoituksena oli selvittää valvonnan tarpeet ja etsiä niihin ratkaisuehdotukset valitun suljetun vankilan turvallisuustason saavuttamiseksi. Taso määritettiin olemassa olevien suljettujen vankiloiden tason mukaisesti, huomioituna järjestelmän ominaisuudet koulutusympäristössä. Simuloidun valvomon suunnittelu poikkeaa todellisen kohteen suunnittelusta. Koulutuskeskuksen rakenteelliselle suojaukselle tai koulutuskeskuksen kiinteistön riskiarviolle ei annettu niin suurta painoarvoa, koska tavoitteena oli luoda vankiloiden tasoinen koulutusympäristö vain teknisten turvajärjestelmien osalta. Tässä vaiheessa laitteistot valittiin vastaamaan niitä järjestelmiä mitä uudistettujen vankiloiden olemassa olevat järjestelmät ovat. Poikkeuksena rikosilmoitinjärjestelmään haluttiin myös yhdyskuntaseuraamustoimistoissa käytössä oleva ominaisuus hälytyksensiirron osalta. Pääsääntönä järjestelmä tuli suunnitella kuten vankilassa on toteutettu kyseiset järjestelmät; kuka käyttää, mitä niillä halutaan tehdä ja miten järjestelmät ovat siellä toteutettu. (Vrt. Kameravalvontaopas 2010, s. 9-10). Tässä vaiheessa kartoitettiin myös olemassa olevan lähiverkon ja kaapeloinnin hyödynnettävyys. Ominaisuus-

suunnitteluun sekä tekniseen- ja toteutussuunnitteluvaiheeseen osallistuivat myös kahden laitetoimittajan edustajat sekä sähköinsinööri-toimiston edustaja. He osallistuivat viiteen (5) suunnittelu- ja toteutuspalaveriin hankkeen eri vaiheissa.

4.2.2 Hankinta ja toteutusvaihe

Hankesuunnitelma hyväksyttiin niin keskushallintoyksikössä ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen johdossa, jonka jälkeen rahoitus saatiin keskushallintoyksiköstä. Vastasin valvomohankkeen toteutuksesta sekä laitehankinnoista. Laitteet hankittiin Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen voimassaolevalla kilpailutus sopimuksen alla. Asennus- ja kaapelointi kilpailutettiin erikseen. Teknisten turvajärjestelmien toimittajaksi valikoitui Stanley Security, kaapeloinnista vastasi RST-yhtiö Oy ja asennuksista vastasi Varmentava Oy . Kameravalvonnan ohjelmiston konfiguroinnissa oli mukana myös ohjelmistotoimittaja Mirasys Oy, päällekkäisyyden konfiguroinnista vastasi Ascom Oy sekä rikosilmoitinjärjestelmän osalta vastaavat toimet toteutti Stanley Security Oy. Teknisten turvajärjestelmien hankintaprosessin takana on usein työnantajan työturvallisuuslain mukaisten velvoitteiden täyttäminen, mutta siinä on otettava huomioon myös itse hankintaprosessiin liittyvä lainsäädäntö sekä mm. kameravalvontaan liittyvä sääntely (rikoslaki, laki yksityisyydensuojasta työelämässä, henkilötietolaki).

4.2.3 Toteutus ja käyttöönotto vaihe

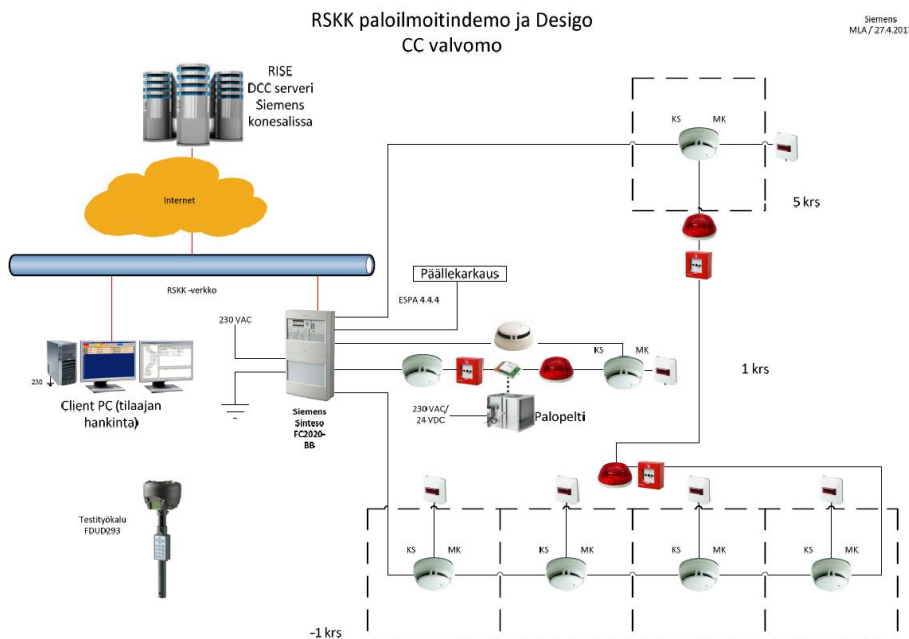
Järjestelmän toteutus aloitettiin laitehankintojen saapuessa toukokuussa 2017 kaapeloinnilla ja sähkötyöiden toteuttamisella. Kaapelointien valmistuttua asennettiin itse järjestelmät. Asennusten jälkeen vuorossa oli laitteiden ja ohjelmistojen konfigurointi sekä käyttöönotto. Prosessi kokonaisuutena noudatteli yleisesti teknisten turvajärjestelmien hankintaprosessia (vrt. Kameravalvontaopas 2010, s. 7-8)

Kameravalvontajärjestelmä toteutettiin verkkopohjaisena järjestelmänä, uusimmalla Mirasysin AVM-hallintaohjelmistolla. Kiinteistöön sijoitettiin kiinteitä kameroita selliosastoille ja yksi kääntyvä ptz-kamera 3x zoomilla. Eristyssellin kameraksi valittiin suojattu no-grip -kamera. Lisäksi kiinteistöön sijoitettiin yksi ptz-kamera 12x zoomilla laajaan tilaan sekä yksi ptz-kamera ulos 30x zoomilla, joiden avulla voidaan toteuttaa kameroiden käyttöä erilaisilla ominaisuuksilla. Myös sisätiloihin valittiin erilaisia toteutuksia

aina kalansilmäobjektilla varustetusta kiinteästä kamerasta 3x zoomilla varustettuun ptz-kameraan. Lisäksi ulkoalueidenvalvontaan sijoitettiin kaksi lisäkameraa, joista toinen on ptz-kamera ja toinen kiinteä. Kameroiden sijoittelussa otettiin harjoitus- sekä kiinteistön turvallisuuden näkökulmien lisäksi myös henkilökunnan, opiskelijoiden sekä vieraiden yksityisyys.

Päällekkäusjärjestelmänä toteutettiin viimeisimmällä paikannukseen ja hälytyksiin liittyvällä tekniikalla varustetulla Teleprotect – henkilöturvajärjestelmällä. Kiinteistöön muodostettiin kolme (3) eri hälytysaluetta, joissa demottua päällekkäusatilannetta voidaan harjoitella sekä seinille varustettiin päällekkäuspainikkeita ja potkupainikkeita kuten vankiloissakin. Osana järjestelmää hankittiin langattomia ja mukana pidettäviä henkilökohtaisia henkilöturvavastaanottimia/hälyttimiä, joihin välittyy tieto sekä päällekkäuksista että palohälytyksistä. Valvomo varustettiin karttapohjaisella hallintaohjelmistolla.

Rikosilmoitinjärjestelmä toteutettiin ATS-järjestelmänä ja sen käyttölaiteella sekä hallintaohjelmistolla. Järjestelmään valittiin erilaisia käytössä olevia tila- ja kohdevalvontaan soveltua ilmaisimia aina passiivisista infrapunailmaisimista magneettikoskettimiin. Ilmaisimia on tarkoitus jatkossa laajentaa alueen ulkokehän valvonnassa käytössä oleviin laser-ilmaisimiin ja mahdollisesti maatumkaan pilottikokemusten jälkeen.

Kuva 7 Koulutuskäyttöön hankitun paloilmoitinjärjestelmän toteutus

Koulutuskäyttöön hankittu paloilmoitinjärjestelmä Siemens Desigo CC rakennettiin kiinteistön toiminnallisten tilojen yhteyteen. Paloilmoitinkeskus, demoilmaisimet ja hallintaohjelmisto sijoitettiin valvomoon. Jokainen selli varustettiin omalla monikriteeri -ilmaisimella ja merkkivalolla. Lisäksi osat ot varusteltiin sinisillä palopainikkeilla, jottei oikeassa palotilanteessa tapahdu sekaannuksia. Paloilmoitinjärjestelmälle rakennettiin yhteys suoraan Siemensin konesaliin. Jatkossa järjestelmää laajennetaan ohjaamaan paloven aukipitolaitetta.

4.2.4 Opetuksen suunnittelu, osaamisvaatimukset

Opetussuunnitelman uudistustyö aloitettiin 25.9.2017 ja turvateknisiä järjestelmiä koskevaa opintojaksoa koskeva palaveri pidettiin 15.2.2018. Palaverin jälkeen päädyttiin lisäämään rikosseuraamusalan tutkintoon opintojakso AO24: Turvatekniset järjestelmät (1 op), sisältäen 24 lähiopetustuntia ja kolme (3) tuntia opiskelijan itsenäistä opiskelua.

Lähiopetusresurssin ja opetustavoitteiden pohjalta osaamisvaatimuksiksi, joiden perusteella opiskelija osaa:

- käyttää erilaisia rikosseuraamusalalla käytössä olevia turvajärjestelmiä ja tuntee niiden toimintaperiaatteet
- toimia alaan vaikuttavien lainsäädännön ja viranomais määräysten mukaisesti omien toimivaltuuksiensa rajoissa ja ottaa huomioon omaa toimivaltaansa rajoittavat tekijät
- toimia ja raportoida erilaisissa vika-, häiriö- ja ongelmatilanteissa työtehtävien ja tilanteen edellyttämällä tasolla
- suunnitella omaa työtään huomioiden kohteiden turvallisuustekniset laitteistovaatimukset
- ottaa huomioon oman ja vangin sekä rikosseuraamusasiakkaan turvallisuuden kannalta oleelliset asiat
- ymmärtää teknisten järjestelmien toimintaperiaatteet ja järjestelmien integroituminen toisiinsa ”maallikko” tasolla.

Turvatekniset järjestelmät (1 op) opintojakso sisältää 24 lähiopetustuntia ja kolme (3) tuntia opiskelijan itsenäistä opiskelua. Ensimmäinen uuden opetussuunnitelman mukaisesti toteutettava rikosseuraamusalan tutkinto aloitetaan 1.9.2018 ja ensimmäisen turvatekniset järjestelmät opintojakson ajankohta tulee olemaan tutkinto-opiskelijoille toukokuussa 2019. Tämän jälkeen opiskelijapalautteen ja itsearvioinnin pohjalta opetusta kehitetään ja

jalkautetaan rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan täydennyskoulutukseen 2019–2020.

4.2.5 Turvateknisten järjestelmien opetuksen sisältö

Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksessa järjestettävän turvatekniset järjestelmät opintojakso on suunnattu valvontahenkilöstölle, joka käyttää työssään kyseisiä järjestelmiä.

Kameravalvontajärjestelmän käyttäjäkoulutus pitää sisällään seuraavat osiot:

- Tutustuminen kameravalvontajärjestelmään/tuotteet/IP-ratkaisut
- IP -kameravalvonta vankiloissa
- IP -videovalvonnan älykäs liiketunnistus (analytiikan hyödyntämisen valvomotyössä)
- kameravalvonnan sääntely/ohjeet/määräykset
- Kameravalvonnan tehtävät
- Kameravalvontajärjestelmän rakenne ja toiminta
- Kameravalvontajärjestelmien modernisointi RISE-alalla
- huolto/ylläpito
- Harjoittelua kameravalvontajärjestelmällä mm. videoklippien tekemistä tutkinnallisiin tarkoituksiin.

Paloilmoittimen käyttäjäkoulutus pitää sisällään seuraavat osiot:

- tutustuminen paloilmoitinjärjestelmään/paloturvallisuustuotteet/paloilmoittimen ratkaisun esittely
- paloilmoittimiin liittyvä ohjeistus
- Määräykset ja paloilmoittimen hoitajan tehtävät
- paloilmoittimen kanssa toimiminen
- Paloilmoitusjärjestelmien rakenne ja toiminta
- Järjestelmien modernisointimahdollisuudet (esim. Sukevalla ja Pellsolla)
- hälytysohjelmisto
- Huolto
- Harjoittelua paloilmoitinkeskuksilla

Päällekkäisyysjärjestelmän käyttäjäkoulutus pitää sisällään seuraavat osiot:

- Teleprotect – henkilöturvajärjestelmä, tutustuminen ja tuotteet
- Teleprotect- henkilöturvajärjestelmän kuvaus ja osat
- hälytysohjelmisto
- hälytysten hallinta ja integraatio
- hälyttimet: käyttämisestä lataamiseen

- perustoiminnot
- hälytystoiminnot
- paikannus
- päällekkäushälytyksen demoaminen
- huolto ja säännölliset testaukset

Rikosilmoitinjärjestelmän käyttäjäkoulutus pitää sisällään seuraavat osiot:

- Tutustuminen rikosilmoitinjärjestelmään/tuotteet
- rikosilmoitinjärjestelmät vankiloissa
- rikosilmoitinjärjestelmän tehtävät
- rikosilmoitinjärjestelmän rakenne ja toimintaperiaatteet
- hälytysohjelmisto
- perustoiminnot
- hälytystoiminnot
- irtikytkennät ja toiminta vikatilanteissa
- huolto/ylläpito ja säännölliset testaukset
- Harjoittelua rikosilmoitinjärjestelmällä

5 Turvatarkastusvälineet

5.1 Turvatarkastusvälineiden koulutus

Tässä kehitysprojektissa turvatarkastusvälineillä tarkoitetaan läpivalaisulaitetta ja metalli-ilmaisinportteja. Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksessa ei ole aikaisemmin järjestetty keskitettyjä koulutuksia koskien läpivalaisulaitteita tai metalli-ilmaisinportteja. Niiden kouluttaminen on jäänyt, kuten teknisten turvajärjestelmienkin, yksittäisten laitosten tai perehdyttäjien varaan työssäoppimisjaksoilla, muiden työtehtävien ohessa. Kehitysprojektin tavoitteena oli, turvatekniikan koulutusprojektin lisäksi, oli käynnistää läpivalaisulaitteiden ja metalli-ilmaisinporttien koulutusten järjestäminen keskitetysti Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen toimesta. Läpivalaisulaitteiden hankinta- ja ylläpitokustannusten sekä säteilyn koulutusta ja käyttöä koskevan sääntelyn perusteella laitehankinnat RSKK:lle eivät olleet järkeviä, joten päädyimme järjestämään koulutuksen keskitetysti RSKK:n toimesta, mutta laitekoulutusosiot järjestetään niihin keskittyneen kouluttajaorganisaation tiloissa, jolla on käytössään aina ajantasaiset laitteistot ja tiedot. Lisäksi keskitetty koulutuksen järjestäminen säästää valtakunnallisella tasolla laitokselle aiheutuvia koulutuskustannuksia. Tarkoituksena oli täyttää jo luvussa 2.5 mainitut lakisääteiset ja viranomaisvelvoitteet, jotka koskevat läpivalaisulaitteen käyttöä.

5.2 Säteilyn käyttäjäkoulutus osana rikosseuraamusalan tutkintoa

Turvatarkastusvälineiden osalta hanke alkoi tausta- ja tarveselvityksellä. Koulutuksen ensimmäisessä vaiheessa toteutettiin pilottina säteilykoulutus läpivalaisulaitteen käyttäjille osana Rikosseuraamusalan tutkintokoulutusta joulukuussa 2017. Koulutuksen sisältö määräytyy ST-ohje 1.8 mukaisesti, mutta toteutus suunniteltiin yhdessä säteilykoulutusta antavan koulutuksenjärjestäjäorganisaation Suomen turvaprosjektit oy:n kanssa. Kouluttamalla käyttäjien säteilykoulutus jo osana rikosseuraamusalan tutkintoa voidaan

varmistua pitkän aikavälillä siitä, että riittävä määrä koulutettua henkilökuntaa on saanut läpivalaisulaitteen käyttöön tarkoitetun koulutuksen ja koulutus on ollut valtakunnallisella tasolla tasalaatuista. Koulutus järjestetään Rikosseuraamusalan tutkinnossa joka vuosi joulukuussa viiden (5) tunnin mittaisena koulutuksena. Säteilylaitetta käyttävän henkilön täydennyskoulutus pitää sisällään seuraavat osiot: säteilyturvallisuus, röntgenlaitteiden käyttö, turvallinen ja tehokas kuvantulkinta, uhkien tunnistaminen ja turvallinen kuvantaminen sekä laitteiden heikkoudet, vahvuudet ja näiden hyödyntäminen työelämässä. Tavoitteena on, että osallistujat saavat riittävät tiedot ja taidot röntgenlaitteiden turvalliseen käyttöön ja antaa valmiudet tunnistaa kiellettyjä tarvikkeita/esineitä turvallisesti röntgenlaitteen avulla. Osallistujat saavat myös ajantasaista tietoa käytössä olevista laitteista ja niiden kehityksestä.

5.2.1 Käyttäjien täydennyskoulutuksen osaamisvaatimukset

Osallistujat saavat ST-ohje 1.8 mukaisen säteilysuojelun täydennyskoulutuksen, mitä säteilyn käyttöorganisaatiossa toimivalle tai säteilyn käyttöön osallistuvalla muulle henkilölle on määrätty. Osallistujat saavat riittävät tiedot ja taidot röntgenlaitteiden turvalliseen käyttöön ja antaa valmiudet tunnistaa kiellettyjä tarvikkeita/esineitä turvallisesti röntgenlaitteen avulla.

5.2.2 Käyttäjien täydennyskoulutuksen sisältö tutkinto-opiskelijoille:

ST-ohje 1.8 mukainen säteilylaitetta käyttävän henkilön täydennyskoulutus (5 tuntia):

- Säteilyturvallisuus
- Röntgenlaitteiden käyttö
- Turvallinen ja tehokas kuvantulkinta
- Uhkien tunnistaminen ja turvallinen kuvantaminen
- Laitteiden heikkoudet ja vahvuudet sekä näiden hyödyntäminen käytännön työelämässä

5.3 Säteilyn täydennyskoulutus osana Rikosseuraamusalan täydennyskoulutusta

Täydennyskoulutuksena annettava läpivalaisu- ja metalli-ilmaisinpottikoulutus pilotoitiin 28.–29.11.2017. Täydennyskoulutuksena annettavaan koulutukseen oli luonnollista valita läpivalaisulaitteen lisäksi

myös muut turvatarkastusvälineet; metalli-ilmaisportit ja käsimetalli-ilmaisimet. Ryhmä täyttyi nopeasti ilmoittautuneista, joka viesti siitä että kyseisenlaiselle koulutukselle on tarvetta. Lisäksi kurssilaiset antoivat kursista kiitettävää palautetta. Kiitettävän palautteen ja kovan kysynnän johdosta kyseinen koulutus toistettiin myös 15.–16.3.2018 ja 26.–27.4.2018.

5.3.1 Käyttäjien täydenniskoulutuksen sisältö henkilöstölle täydenniskoulutuksen

ST -ohje 1.8 mukainen säteilylaitetta käyttävän henkilön täydenniskoulutus:

- Säteilyturvallisuus
- Röntgenlaitteiden käyttö
- Turvallinen ja tehokas kuvantulkinta
- Uhkien tunnistaminen ja turvallinen kuvantaminen
- Laitteiden heikkoudet ja vahvuudet sekä näiden hyödyntäminen käytännön työelämässä

Turvatarkastuslaitteiden ja -teknologian läpikäynti:

- single view –laitteet (läpivalaisu yhdestä suunnasta)
- dual view –laitteet (läpivalaisu kahdesta suunnasta)
- XCT-laitteet (röntgenteknologia ja tomografia yhdistettynä samaan laitteeseen)
- automaattisesti räjähteitä tunnistavat laitteet (aTix, EDS)

Metallinilmaisportit:

- pylväsmalliset / paneelimalliset
- oikea portti oikeaan kohteeseen

Eqo-vartaloskanneri:

- millimetriaaltoteknologiaan perustuva skanneri

Huumaus- ja räjähdeseineilmaisimet:

- kannettavat ja pöytämalliset

EMA-3 nesteanalysaattori:

- nesteiden nopeaan tarkastukseen

EMIS-MAIL:

- metallinilmaisoin postin tarkastukseen

5.3.2 Käyttäjien täydennyskoulutuksen toteutus täydennyskoulutuksena

Läpivalaisulaitteiden ja metalli-ilmaisinpottien täydennyskoulutus toteutetaan 3 opintopisteen kokonaisuutena, joka koostuu kahdesta (2) lähipäivästä sekä pienryhmissä tai itsenäisesti toteutettavasta oppimistehtävästä. Oppimistehtävässä opiskelijat valitsevat 1-3 metalli-ilmaisinpottia ja testaavat niiden tunnistuskykyä valitsemillaan testiesineillä. Oppimistehtävä palautetaan opettajalle, joka arvioi tehtävän hyväksyty/hylätty asteikolla.

5.3.3 Täydennyskoulutuksena järjestetyn koulutuksen palaute

26.–27.4.2018 järjestettiin läpivalaisulaitteen ja metalli-ilmaisinpottien täydennyskoulutus kohdennettuna laitteita työkseen käyttäville rikosseuraamuslaitoksen virkamiehille. Kurssi koostui 9 henkilöstä, jotka toimivat suljetuissa laitoksissa vartijoina ja rikosseuraamusesimiehinä. Koulutuksen jälkeen opiskelijoilta kerättiin palaute (n=9). Palautteet taulukoitiin ja seuraavassa esittelen niiden tulokset (vastaajien arvioinnit ryhmän keskiarvona):

Koulutuksen tavoitteiden mielekkyys omien työtehtävien kannalta 4,78

Kouluttajien asiasisällön hallinta 5,0

Vuorovaikutus kouluttajien ja ryhmän välillä 4,89

Jaetun materiaalin hyödyllisyys 4,89

Koulutuksessa käytetyt menetelmät 4,67

Koulutuksen lähipäivien riittävyys 4,89

Oppimistehtävien mielekkyys 4,89

Koulutuksen kokonaisarvosana 4,89

Lisäksi vastaajilla oli mahdollisuus arvioida oppimistaan vapaasti avoimeen vastauskenttään. Osallistujat antoivat seuraavia palautteita koskien motivaatiotaan:

”motivaatio oli hyvä. käyttänyt laitetta ilman koulutusta”

”laite käytössä, käyttökoulutus ensiarvoisen tärkeää”

”puuttuva koulutus oli tarpeen”

”kaikki käytännön tasolla oli uutta”

”sopivassa suhteessa teoriaa ja käytännön harjoittelua”

”välttämätön osa työtä”

Lisäksi osallistujilla oli mahdollisuus arvioida tavoitteiden saavuttamista avoimeen vastauskenttään.

”kyllä, pitää laittaa asiat kuntoon/ajantasalle laitoksessa”

”kuvantulkinta parani paljon”

”kyllä, mahdollistaa laitteiden käytön”

”koulutus oli tarpeellinen ja hyödyllinen ja vaikutuksia työhön varmasti tulevaisuudessa. Työturvallisuusasia”

”voisi muokata vielä enemmän vankilaympäristöön sopivaksi”

”kyllä. teoria ja laitteiden käyttö”

”mahdollisimman paljon. kaikille läpivalaisulaitetta käyttäville pakolliseksi”

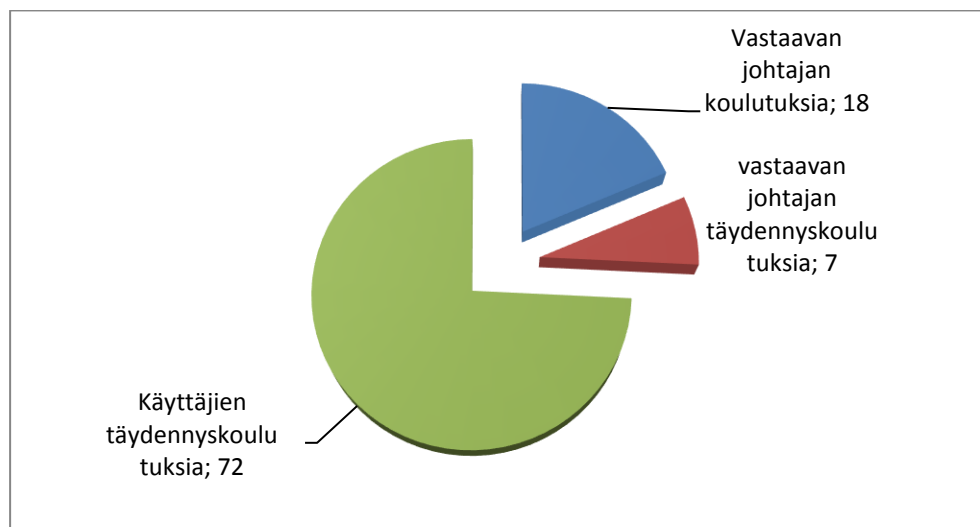
Palautekyselyn perusteella voimme todeta pienestä otannasta huolimatta, että koulutus on onnistunut ja osallistujat kokevat koulutuksen tarpeelliseksi ja hyödylliseksi. Sitä jopa ehdotettiin pakolliseksi koulutukseksi läpivalaisulaitetta käyttäville henkilöille. Osallistujien palautteen perusteella osallistujat ovat kokeneet jopa kehittäneen ammattitaitoa ja tietojaan.

5.4 Säteilyturvallisuuskartoitus kyselytutkimuksen avulla

Osana täydennyskoulutuksen suunnittelua, toteutettiin kyselytutkimus kokonaisotantana kaikkien laitosten turvallisuudesta vastaaville virkamiehille (havaintoyksiköt) virkasähköpostin välityksellä. Kokonaistutkimus on kyseessä silloin kun kysely lähetetään koko perusjoukolle. Kyselylomake onkin tavallisin määrällisessä tutkimusmenetelmässä käytetty aiheiston keräämismenetelmä. (Vilka 2015, s. 94, 98). Kyselytutkimus lähetettiin 5.2.2018 ja vastausaikaa oli 16.2.2018 asti. Vastausprosentti oli 100 % (n=26) lyhyestä vastausajasta huolimatta. Kyselytutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa vankiloiden läpivalaisulaitteiden, metalli-ilmaisporttien sekä käsimetalli-ilmaisimien nykytilannetta. Tarkoituksena oli tuottaa tietoa myös olemassa olevista laitekannoista sekä niihin liittyvistä käytännöistä ja koulutuksien tarpeesta. Selvityksen (kyselytutkimuksen) tekeminen on tarpeellinen kun halutaan tunnistaa kohderyhmän tarpeet tai varmentaa tehtyä hypoteesia (Vilka & Airaksinen 2004, s. 56). Tarkoituksena olisi myös tuottaa tarvittaessa yhtenäiset toimintamallit kaikkiin yksiköihin niin laitteisiin liittyvien käytäntöjen, dokumentoinnin ja koulutusten osalta. (Kyselytutkimuslomake liitteenä 1).

Kyselytutkimuksen kysymykset laadittiin kyselyn tavoitteiden pohjalta. Kaikki tavoitteet eivät liittyneet kuitenkaan tähän kehitysprojektiin. Kysymysten asettelussa pyrittiin ottamaan myös huomioon kuka/ketkä kysymyksiin vastaa ja asettamaan kysymykset loogiseen järjestykseen, jolloin kyselylomake etenisi ymmärrettävästi ja johdonmukaisesti. (Vilka & Airaksinen 2004, s. 59–61). Kyselytutkimuksen kysymykset laadittiin suljettuina eli strukturoituina kysymyksinä, jolloin vastaajalle annetaan valmiit vastausvaihtoehdot (Heikkilä 2008, s. 50–51). Kyselytutkimuksen ensimmäisen osion kysymykset koostuivat läpivalaisulaitetta ja sitä koskevien sääntelyvaatimusten täyttämistä ja sen käyttämiseen liittyvistä kysymyksistä. Kyselytutkimuksen toinen osio koski metalli-ilmais portteja, niiden herkkyyden tarkastamista. Kolmas osio kartoitti olemassa olevaa laitekantaa käsimetalli-ilmaisimien osalta. Tämän kehitysprojektin kannalta merkittävimmät kysymykset koskivat koulutusta ja laitosten näkemystä koulutuksen tarpeesta. Tutkimusaineisto taulukoitiin excel -taulukkoon, jotta tuloksia voidaan analysoida tarpeen vaatiessa SPSS -ohjelmaa käyttämällä tilastollisten analyysien ja tuloksia kuvaavien kaavioiden luomiseksi (Nummenmaa 2009, s. 50–86).

Tässä kehitysprojektin raportissa ei käsitellä yksityiskohtaisesti kyselytutkimuksen tuloksia, koska laitoksia koskevat turvallisuusjärjestelyt ovat salassa pidettäviä tietoja.

Kuva 8 Säteilykoulutuksen tarve, henkilömäärittäin.

Tutkimustulosten perusteella Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle on tarvetta järjestää säteilysuojelukoulutusta. Laitokset ilmoittivat tarvitsevansa yhteensä 18 henkilölle vastaavan johtajan koulutusta, 7 henkilölle vastaavan johtajan täydennyskoulutusta sekä 72 henkilölle käyttäjien täydennyskoulutusta. Kyselyn perusteella RSKK:lla tullaan jatkossa järjestämään vastaavan johtajan koulutus keväällä 2018, vastaavan johtajan täydennyskoulutuksia sekä jatkamaan käyttäjien täydennyskoulutuksia.

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Kehitysprojekti osoittautui laitoksen turvallisuuslinjauksia toteuttavaksi projektiksi. Turvallisuuslinjausten mukaiset toimenpiteet ovat juuri sitä, mitä tällä projektilla oli tarkoitus toteuttaa; henkilöstön tehtäväkohtaista turvallisuuskoulutuksen järjestämistä, lisäksi laitteiden tarkastamisesta, kunnossapidosta ja huollosta sekä käyttäjien koulutuksista tulisi huolehtia. Kaikki turvalaitteet tulisi myös testata säännöllisesti ja testit, niiden tulokset, viat ja vikojen korjaukset tulisi kirjata. Nämä ovat juuri niitä asioita, joita laitteistokoulutusten yhteydessä käydään läpi. Toisesta näkökulmasta henkilöstössä on myös vaihtelevaa osallistumishalukkuutta koulutuksiin. Aktiivisella toiminnalla kehitettäisiin laitoksen brändiä turvallisuusosajana henkilökunnan, yhteistyöviranomaisten ja muihin sidosryhmien silmissä.

Turvateknisten järjestelmien nopeakehitys käyttöalan sekä teknisten ominaisuuksien osalta ovat varmasti vaikeuttaneet erilaisten ja eri aikoina hankittujen laitteistojen kanssa työskentelevien laitosten keskitetyn koulutuksen järjestämistä. Teknisen kehityksen lisäksi teknisiä turvajärjestelmiä koskevan erityislainsäädännön puute ja eri viranomaisten ohjeistukset on voitu kokea hieman epäselviksi. Myös kiinteistöjen omistajan (Senaattikiinteistöt) ja vuokraajan (RISE) poikkeavat turvatekniset hankinnat ovat osaltaan luo- neet eriävää laitekantaa, esimerkiksi paloilmoinjärjestelmän osalta. Paloilmoinjärjestelmä on yksi tärkeimmistä järjestelmistä vankiloissa. Sen on toimittava koko ajan 100 %:lla varmuudella. Onko järkevää antaa sen hankinta ja hallinta kiinteistön omistajalle, jolla saattaa olla erilliset intressit järjestelmähankinnassa ja koko maan kattavassa hallinnassa? Vankila on paloilmoinjärjestelmälle erittäin haastava kohde. Hansel – hankintasopimukset ovat umpeutuneet, mutta RISE on reagoinut järjestämällä itse kilpailutukset vuoden 2018 aikana joka tukee yhtenäisen laitteiston hankintaa jatkossa. Ns. teknistyminen näyttää jakavan mielipiteitä myös Rikosseuraamusalalla. Toisesta näkökulmasta tekniset järjestelmät vähentävät henkilö-

kunnan tekemää lähityötä, toiset taas näkevät keskitettyjen teknisten järjestelmien vapauttavan henkilöresursseja tehtävään lähityöhön.

6.1 Henkilökuntaa ei ole riittävästi perehdytetty ja koulutettu

Turvallisuuslinjauksissa esitellään turvallisuutta parantavia toimenpiteitä. Jo niiden perusteella voisi päätellä, ettei tehtäväkohtaisia turvallisuuskoulutuksia ole annettu riittävästi. Kehitysprojektin taustaselvityksen aikana koulutuksen puute nousi esille niin asiantuntijahaastattelussa (Pakarinen 2017) ja alalle tehdyssä aiemmassa selvityksessä (Junninen 2008).

6.2 Koulutuksen järjestämiselle on tarvetta

Läpivalaisulaitetta ja metalli-ilmaisinportteja koskevan kyselytutkimuksen tulosten ja järjestetyn täydennyskoulutuksen osallistujapalautelomakkeella kerätyn aineiston perusteella henkilökunnan mielestä koulutukset ovat tarpeellisia ja niille on tarvetta myös jatkossa.

Turvateknisten järjestelmien nopeakehitys käyttöalan sekä teknisten ominaisuuksien osalta luovat painetta jatkuvalla kouluttautumiselle ja ammattitaidon ylläpitämiselle (tieto-taito). Hankkeen aikana selvisi myös, ettei laitoksissa ole aina riittävästi osaavaa henkilökuntaa valvomotehtäviin.

6.3 Esitys jatkotutkimukseksi

Teknisten turvajärjestelmien koulutus jalkautetaan vaiheittain 2018–2019. Turvatarkastusvälineiden koulutus on jo aloitettu niin rikosseuraamusalan tutkinto-opiskelijoille kuin täydennyskoulutuksena vankiloiden henkilökunnalle. Olisi mielenkiintoista selvittää seurantatutkimuksen avulla tämän hankkeen (koulutusten aloittamisen / keskittämisen / lisäämisen) vaikutukset Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön osaamiseen.

7 Lähteet

7.1 Kirjallisuuslähteet

Finanssialan keskusliitto. 2017. Murtohälytysjärjestelmät ja palvelut. Helsinki: Turvallisuusohje 2017.

Finanssialan keskusliitto. 2017. Rakenteellinen murtosuojausohje II. Helsinki: Turvallisuusohje 2017.

Finanssialan keskusliitto. 2017. Rakenteellinen murtosuojausohje III. Helsinki: Turvallisuusohje 2017.

Finanssialan keskusliitto. 2017. Kohteen murtoriskien arviointi ja suojaustason valinta. Helsinki: Turvallisuusohje 2017.

Hyppönen, O. & Lindén, S. 2009. Opettajan käsikirja. Espoo: Teknillisen korkeakoulun Opetuksen ja opiskelun tuen julkaisuja 4/2009.

Junninen, M. 2008. Suomalaisen vankiloitten turvallisuus. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

Kerko, P. 2001. Turvallisuusjohtaminen. Porvoo: PS-kustannus.

Kuittinen, M. 1994. Mitä luennoinnin sijaan? Malleja opiskelijan itsenäisen työskentelyn lisäämiseksi. Oulu: Oulun yliopiston monistus ja kuvakeskus.

Myhrberg, P. 2016. Vankeuden täytäntöönpano. 2.uud.painos. Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen julkaisuja 1/2016. Helsinki: Juvenes Print.

Nummenmaa, L. 2009. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Helsinki: Tammi.

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus, opetussuunnitelma 2018–2019. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Rikosseuraamuslaitos 2011. Rikosseuraamusalan koulutusjärjestelmän kehittämistä pohtineen työryhmän raportti, 2011. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitos. 2015. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos.

Rikosseuraamuslaitos. 2017. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2016. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. (verkkojulkaisu osoitteessa rikosseuraamus.fi)

Säteilyturvallisuuskeskus 2016. St-ohje 1.8. Säteilyn käyttöorganisaatiossa toimivien henkilöiden pätevyys ja säteilysuojelukoulutus.

Turva-alan yrittäjät ry. 2010. Kameravalvontaopas. Helsinki: Sähköinfo Oy.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004 Toiminnallinen opinnäytetyö. 1.-2. painos. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

7.2 Virallislähteet

Hallituksen esitys uudeksi säteilylaiksi (HE 28/2018)

Henkilötietolaki (523/1999)

Laki rikosseuraamuslaitoksesta (953/2009)

Laki yksityisyyden suojasta työelämässä (579/2004)

Rikoslaki (39/1889)

Säteilylaki (592/1991)

Vankeuslaki (767/2005)

7.3 Julkaisemattomat lähteet

Pakarinen, A. 2017. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuusinsinöörin haastattelut ja konsultoinnit syksyn 2017 aikana.